

הכתוב להימים

קטעים נבחרים ממכתביו ושיחותיו של הגאון רבי חיים יוסף אקרמן שליט"א

— אשה בכל אלה- לא מצאתי | זכותן של נשות ישראל —

מקפידות שלא לבטל את בעליהן מלימודן (שבת לג:).

ובזה זכו הנשים להבטחה יותר מן האנשים וזכו להקרא "נשים שאננות" ו"בנות בוטחות", כמאמר רבי חייא לרב בן אחיו וכן אחותו- דהני נשי זכיין באקרוי בנייהו לבי כנישתא ובאתנויי גברייהו בי רבנן ונטרין לגברייהו - ממתינות לבעליהן ונותנים להם רשות ללכת וללמוד תורה בעיר אחרת (ברכות ז'. וברש"י). צא וחשוב מהו גודל השכר של הממתינות שנים עשר או י"ג שנים.

והמליץ ביערות דבש שזהו האמור: שלום רב לאוהבי תורתך- אלו הנשים והאמהות האוהבים את תורת ה' ומוותרות משלהן למענה, ומאידך- אין למו **מכשול**- שאין הם נתפסות על עוון ביטול תורה שהרי פטורות הן מחיוב תלמוד תורה ככתוב בניכם- ולא בנותיכם.

ב.

שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך- צונו הבורא שבחג המצות, ובחג השבועות ובחג הסוכות יעלו כל ישראל להקרא ולראות את פני האדון ה' בביתו הנישא בראש הרים, ופטר את הנשים מחובה זו וכתמיהת הגמ' (קידושין נב:) אשה בעזרה מנין, ודי לה להטפל אל חיוב אכילת בשר שלמים בכל העיר שבעלה משמחה וכדאמר אביי, אשה בעלה משמחה. (קדושין לד:)

נמצא שגם במצוה זו חשה היא וטורחת היא לעזוב את ביתה המסודר והמרווח ולארוז הכל לה ולמשפחתה אך ורק כנספחת וכמסייעת לבעלה ובניה אשר יזכו לחזות פני השכינה בבית ה', ואולי אף יזכו שתשרה שכינה עליהם כינה בן איתי שהיה מעולי רגלים ובשמחת בית השואבה שרתה עליו שכינה. (סוכה ג: תוד"ה חד מהירושלמי)

דור אחרון הוסיף לחייב עצמו בחיוב לעלות מירונה- ביום שפסקו תלמידי ר"ע מלמות- וליראות פני האדון- זה רשב"י ואסמכתיהו מדבריו בפרשת נשא, ושיוויהו עלייהו חובה [כתשובה שקבל אותו תלמיד בברכות כח.] ומקיימים בדביקות חובה זו ומימרתם בפיהם "רבי (שמעון) לא (פעם ב)שנה- חייא מנא ליה", ובהחלטה זו הכניסו עצמם לבית הספק ולמקום המשפט.

שהרי מצינו במדבר רבא (סוף פרשת פנחס):

שאל גוי אחד את ר' עקיבא למה אתם (כלל ישראל) עושים מועדות לא כך אמר לכם הקב"ה: "חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי". אמר לו ר' עקיבא אילו אמר חודשי ומועדי שנאה נפשי היית אומר וטענתך היתה מוצדקת. אך מאחר ואמר הקב"ה "חדשיכם ומועדיכם"- מופנה הדבר למועדות שעשה ירבעם ככתוב ויעש ירבעם חג בחדש השמיני בחמשה עשר יום אחדש... ויעל על המזבח... בחדש אשר בדה מלבו.

אבל מועדי ה' שהן לקב"ה אינן בטלים לעולם וכן הוא אומר: וידבר משה את מועדי ה' ולכך אין עתידים ליבטל ועליהם נאמר סמוכים לעד לעולם.

צופה הקב"ה בבניו השמחים וחוגגים לפניו ובוחנם האם מיוחדת שמחתם להיות **מועדי ה'** וכאשר דבר משה ובאם זו הרי הם סמוכים לעד לעולם ואינם בטלים.

אך כאשר שמחתם הופכת להיות ב"מועדיכם", החג הופך להיות ומקבל מימד של **אשר בדה מלבו** מגלה לי רבי ומורי- ר' עקיבא- שנשמעת במרום אנחה ואי שביעות רצון עד כדי שנאה נפשי היו עלי לטורח.

וגם בענין זה מיציתי מידותיו של מורי ורבי ר' עקיבא וצופה הייתי אל העם המפזז והמכרכר בכל עוז, וכל זמן שמשנת מורי ורבי המפלגת בשבח אושרם של בניו של מקום המיטהרים לפני ה' ודודי לי "והוא מטהר

בהיותו עטופים בצל ההר על ההילולא שהושבתה בחמת זעם ועל מחיר הדמים היקר שגבה בעל הנפשות באפו, ובעברנו על שמות מ"ה הקורבנות שעלו בסערה השמימה במיתות סקילה וחנק [הסמוכות זו לזו לפי סדרו של ר' שמעון בחומרתם- סנהדרין מט:] נשים לבנו- כי אשה בכל אלה לא נמצאה, וללמוד דרכיו של מקום ואינו הולך עמו בקרי- מקרה הוא היה לנו- יכול להעמיק חקר במשפטיך תהום רבה וכנגדן בצדקתו צדק לעולם.

אמר ר' שמעון לתלמידיו:

בני שנו מידותי- שמידותי תרומות מתרומות מידותיו של ר' עקיבא (גיטין יט.) למדו תורת שמידותי בחרתים ותרמתים מתוך עיקרי משניותיו של ר' עקיבא והיינו ברירה אחר ברירה (רש"י).

וכשנשאלה שאלה בבית המדרש (שבת כה:) "איזהו עשיר" להשיב מנסיונו האישי- כל שיש לו אשה **נאה במעשים**. שהרי בתו של אחד משלשת עשירי ירושלים הסכימה לוותר על נכסי אביה ולהנשא לו שהיה הרועה משום שזיהתה בו את ה"צניע ומעלי", הסכימה לערוך יצועה בלא כרים וכסתות אלא על גבי התבן ומדי בקר לשלוף את התבן משערותיהם ולהתעודד מבקשת אליהו זכור לטוב המבקש מהם מעט תבן להציע לאשתו היולדת ולהוכיח שיש עניים מהם שלא זכו אפילו למצע תבן.

והיא המפנה אותו להתחיל ללמוד בבית המדרש י"ב שנים, ומוסיף הוא י"ב שנים נוספות בשומעו את תשובתה לאותו הלך המיצר עמה על שנות אלמנותה החיה- אי לדידי ציית ימשיך עוד י"ב שנים - וזוכה הוא לשוב בתום כ"ד שנות העדרותו מן הבית בראש כ"ד אלף תלמידים גדולים ומלאים בתורה ומכריז הוא לקראתה בפני כל רבבות תלמידיו- שלי ושלכם שלה הוא -שהיא נתנה לי עצה למיזל לבי רב. (נדריס ג.)

וגם כשלועגים עליו תלמידיו כשרואים אותה יוצאת באותו תכשיט -ירושלים של זהב- שהבטיח לה וטוענים ביישתנו רבנו ממה שעשית לה, תשובתו בפיו: הניחו לה הרבה נצטערה עמי בתורה. (אדר"נ פ"ו)

וגם בזה תרמתי מתרומות מידותיו של ר' עקיבא וזכיתי באשת חיל שהעמידה לי ברוב צדקותה את בני- רבי אלעזר -בן העליה שהצטרף עמי לפטור את העולם מן הדין מיום בריאתו עד עכשיו, (סוכה מה:), וכשהתחבאתי עם בני בבית המדרש היתה היא דואגת לשגר לנו לחם ומים, ואף שהחלטנו להחבא באותה מערה - במשך י"ג שנה- קבלה היא את הדין עליה ולא מצינו שהתלוננה על מר גורלה אלא ידעה שבמסירות נפשה בו יזהיר בעלה בזוהר עילאי את העולם כולו ויכריז בצאתו שלי- שלה הוא. כי הרי בת גדולים היא בתו של ר' פנחס בן יאיר. [לירושלמי בשביעית שרשב"י היה חתנו, ולא כהבבלי (שבת לג:) שר' פנחס בן יאיר היה חתנו של רשב"י]

ואף שמודה אני שאין הנשים חייבות בתלמוד תורה שהרי הכתוב צווח ולמדתם אתם את בניכם ולא בנותיכם, מאריכות הן ימים כל זמן שהן

הסיכה הנעוצה בכתל. וספרה לו שבשעה שהיו הציבור עסוקים בסעודה, דפק עני על הפתח ואיש לא שמע את פניו, והכלה עצמה- בת ר"ע- נתנה לו את מנת האוכל שכבדוה, ובזכות מצוה זו ניצולה מהמיתה.

ועוד דרש ר' עקיבא כל מי שאין מבקר חולים כאילו שופך דמים ונכנס הוא עצמו לבית אחד מתלמידי שחלה לבקרו ובשביל שכבד רבץ לפניו ח"ה. (נדרים מ.)

והכלל גדול בתורה לדעתו הוא: ואהבת לרעך- כמוך. (ויקרא י"ט יא- ברש"י) שהרי הוא [ר' עקיבא] היה אומר חביב אדם שנברא בצלם, חיבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם (אבות פ"ג ה"ח) ועוד תנא משמיה דר' עקיבא: לעולם יהא אדם רגיל לומר - כל דעביד רחמנא לטב עביד- כל מה שעושה הקב"ה הכל לטובה. (ברכות ס) ובכל מאדך- בכל מדה ומדה שהוא מודד לך- הוי מודה לו (ברכות נד.).

והקפידו על מידתי ותרומתי לידע ולהוקיר מעלתה של שבת קדשנו. וצאו וראו במעלתה של אמי יולדתי אשר כולכן מכריות "אשרי יולדתך" שהיתה מרבה בדיבור בימות החול ובהגיע יום השביעי הזכרתי לה: אמא- שבת היום - ושתקה. (שבת ק"ג: תודה שלא)

השתדלו לחבב את השבת כאותו זקן שהחיה את נפשי ונפש בני ברזו בבין השמשות כששתי חבילות הדסים בידו, האחת כנגד זכור והאחת כנגד שמור והתפעלתי ואמרת לבני: ראה כמה חביבין מצוות על ישראל. (שבת ג:) וזכרו עד כמה הקלתי עליכם את שמירתה של השבת בפוטרי מכרת וסקילה את העושה מלאכה כשאינה צריכה לגופה כגון הסורקת שערותיה בשבת (סוף סימן ש"ג- מ"מ אסור מדרבנן) ובהתיירי לכם כל דבר שאינו מתכון ולכן יכולות אתן לחלוק את שערכם דכיון שאינה מתכונת לתלישת השער ולא פסיק רישיה הוא (שם).

בנות ישראל על ר' שמעון בכינה, עלו לציונו לשפוך צקון שיח תפילותיכם, תשמע עתיתכם לפני בורא עולמים ובעיקר הבקשה הנפלאה: כל דילדה אימיה כר שמעון תיליד (מכות יז) כל שאמו יולדת תבקש רחמים- יהי רצון שיהא כר' שמעון. אכ"ר.

אתכם" היתה לרוממות קל בגרונם חשתי גם אני- תלמידו- איך שבתוך הציין- "יום כיפור" שנאמר בו "לפני ה' תטהרו", והשמחה שמחוצה לה- היא אושרם של העם הם לומדיך ואושרם של העם העומדים על סודי, ואושרם של המטים אוזן לקריאתי "עולו ואתכנשו להילולת בר יוחאי".

אך בעת יקום העם לאכול ושתו- ח"י רוטל - וכשגם בעת יכלתם לחזות את האלוקים היו מסתכלים בו בלב גס מתוך אכילה ושתיה [וכפירש"י שמות כד יא- ודלא כאונקלוס שם]. "וישב העם לאכול ושתו" הביאם לצערי הרב ל"ויקמו לצחק" על שתי משמעויותיו ברש"י (שמות לב ו) או כתרגמו "ויקמו לחיכא" כשכל אחד פלאפונו בידו וקשה עליו להתנתק מקבלת "הודעות" או שליחתן, צילום רצוף בסמרטפונו כדי שיתקיים בו "וכל העם רואים את הקולות", וההלל והשבח נעשים ב"צלצלי שמע" הטורדים את תפילות השכנים, הפנמתי והבנתי שהילולתי הפכה להיות מועד אשר בוד מלבם ומאו חשתי וזעקתי: מה לכם רמס ציוני במועדיכם אשר היו עלי לטורה, עד אשר בוז השנה יצאה מדת הדין מלפני ה' ורבים חללים הפילה.

וזה לשון הרמב"ם (פרק ו' מ"ט ה"ט):

שהשכרות והשחוק הרבה וקלות ראש אינה שמחה אלא הוללות והסכלות ולא נצטוינו על ההוללות והסכלות אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל, ואי אפשר לעבוד את השם לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שכרות.

אך בנות ישראל הכשרות החזיקו במעוז אמונתם וכמו שכתב בפרקי דר' אליעזר [המובאים ברש"י ובתוס' מגילה כב:] שלא רצו ליתן נזמיהם לבעליהן ואמרו להם אתם רוצים לעשות פסל ומסכה שאין בו כח להציל וזכו בזה לשכר בעולם הזה שיהיו משמרות ראשי חדשים יותר מן האנשים. ונמצא שלנשים השאננות נשאר מעמד ציוני בקדושה ראשונה שקידשה לשעתה ולעתיד לבא, והרי הוא להן כביתי- בית תפילה והמה כאותן הנשים הצובאות פתח אוהל מועד וכתרגמו- דאתין לצלאה בתרע משכן זימנא, שהיו רצויות לפני המקום לנדוב מראותיהן לעשית הכיור.

ועל כן בהגיען וכל כבודן בת מלך פנימה, דמעותיהן מצויות ורצויות, דרכיהן גדורות בשוטרים, שהעמידו בית דין לסובב ולחפש שלא יתקבצו ולא יתערבו אנשים ונשים בשמחתי- משמש אני להן כשולחא דרחמנא להעלות רינתם ותפילתם לפני יושב מרומים ולפעול עבורן ישועות.

ג.

ופונה רשב"י לנשים הבוטחות בטרם צאתם מציונו ושוטה בפניהן עוד מידות שתרם מתרומת מידותיו של רבו- ר' עקיבא.

נפק ר' עקיבא ודרש: וצדקה תציל ממות- ולא [רק] ממיתה משונה אלא ממיתה עצמה מצלת ונותנת חיים (שבת קנ"ג) ור' עקיבא נוכח זאת מנתו הכלה שהזהירוהו החוזים בכוכבים שנחש יכישנה למות ביום כלולותיה, ובלא משים כשתחבה את סיכת הזהב שנתקשטה בו לחתונתה בכותל ננטצה הסיכה בעינו של הנחש וכשהשיכמה בשחר נמשך הנחש מת עם

מאמר חד וברור על הקונפליקטים בכיבוד הורים

..... ומעתה באנו לידי ספק ושאלה היאך על בעל משה לבבו בקרבו בעת שאחד מבני משפחתו עורך שמחה עמו חלק וחבל בשמחה, ולשהות עמו בליל אפריון או בשבע ברכות, ומאיך הלב חושש ודואג מהפגם שבמשפחה כי פרוצופי כל בני המשפחה שוין כך אין דעותיהן ולבותיהן והנהגותיהן ובמיוחד בדור אחרון כשלנו שמטריט "היהדות החרדית" התרחבה ומוכנה לתחיה כל אשר "חרד" יכונה, והכפה לכל גוניה ולכל סוגיה מהוה לפעמים את המכנה המשותף היחיד.

ומי יערב שבאותה שמחת נישואין שברצון השאר בשר להשתתף לא תפתח המחיצה ובנות המשפחה הצעירות לאחווה רקוד קמיה החתן או שלפי בקשת החתן והוריו מפטירין אחר החתונה ב"די-ג"ל סוער ואורות כבים לסירוגין, ובדאי אם שמו שמים ח"ו מרשים לעצמם לעבור על ה"זכרון יוסף" המובא בבאור הלכה (סוף סימן ש"ט) ולגרם ששעירים ירקדו שם ועוד כל מיני תקלות רוחניות העלולות להחרט בלבבות הנערים והנערות הצעירים בצלקת שאינה מעלה ארוכה!

בודאי חובת האב להציל את צאצאיו מרדת שאולה ביען ולהעזי פניו כנגד בני משפחתו ולמנוע את בניו מן השגעון, ולהסביר בבטחה ובעוז כי לא לכם ולנו לשמוח יחידו משום רפיון ידים ברוחניות שיעלה מתוך כך.

וכמו כן אם בבית הזקנים ישנם את מכשירי הצפיה לסוגיהן, ומתוך "רחמי" הסב והסבתא על נכדיהם .. רואים לנכון ל"זכותם" בצפיה בדברים שאין רוח ההורים נוחה הימנו, בודאי חובת האב שייגברו רחמיו על צאצאיו ולא לשולחם שמה כדי שלא לאבד נשמותיהם אלא יתנה תנאי כפול וברור קודם לכל ביקור או באופן כללי שכל זמן שהנשמות הרכות שוכנות בביתכם קיימת סכנת קרינה והקרנה ואנא מכם אל תגעו במשיחי - אלו תינוקות של בית רבן.

אכן להוותינו ולצערנו זמני השמחות המשפחתיות עלולות למוטט אף את בני המשפחה הבוגרים ואף את אותם שכבר בנו את ביתם לא תמיד יכולים להתחככויות העולות ובאות במפגשים אלו.

הכנה לקבלת התורה | חלק ג'

10) וילנו העם על משה- מה נשתה.

עם תחילת הדרך מגיע העם בהנחית משה למקום מים המרים ובאופן שלא יכלו לשתות מהם.

ואם היו אומרים כדרך שואל חסרונו לא יקפיד ה' כי בצדק היא שאלתם, אך התגובה הביאתם לידי "וילנו" דרך תלונה ומריבה, תופעה שלילית שנתגלתה בהם ביחסם עם המוציאם ממצרים ועם מי שהאמינו בו ושרו עמו שירה על שפת הים (יד-ל"א, ט"ו-א).

וזכה הרעיא מהימנא להורה- כי לא נמצא העץ הממתיק במקום ההוא והקב"ה הורה את מקומו או שהמציאו אליו בנס והורה ולמדו דרכו של הקב"ה שהוא ממתיק מר במר. (רמב"ן)

אך גם לתחילת קבלת פרשיות התורה- וכדכתב רש"י במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם- שבת, פרה אדומה ודינין.

והוסיף עליו הרמב"ן: משמע שהודיעם החוקים ההם ולמד אותם עתיד הקב"ה לצוות אתכם בכך על הדרך שלמד אברהם אבינו את התורה, והיה זה להרגילם במצוות ולדעת אם יקבלו אותה בשמחה ובטוב לבב והוא הנסיון שנסוהו, והודיעם שעוד יצום במצוות אשר יצוה אותם בהם. (רמב"ן פסוק כה)

לצמאון הגדול לתורה שבא מדרך שלשת ימים מבלעדיה "טופטפו" טיפות של טל חיים לבוחנם האם יקבלום בשמחה ובטוב לבב, ולנסותם האם עומדים הם עדיין בצפיתם וכמיהתם האמיתית לעבוד את האלקים על ההר חמד לו במדבר.

ולדעת הרמב"ן עצמו היה הנסיון להוליכם בדרך בלא מים ולהביאם למקום מים המרים ולנסותם כאמור: ויענן, וירעיבן, ולמען נסותן להטיבן באחריתך.

והחק והמשפט ששמו להם- אינם גופי תורה שאם כן היה לו לפרשם כדרכו בכל מצוה וחק הניתנים להם בעבר [דברו אל כל עדת ישראל-יב] או העתידים להנתן להם. אלא כאשר החלו לבוא במדבר הגדול והנורא וצמאון אשר אין שם מים- שם להם במחיתם וצרכיהם מנהגים אשר ינהגו בהם עד בואם אל ארץ נושבת, והמנהג יקרא "חק", ובהיותו משוער כהוגן יקרא משפט. וזהו שיסרם בחקי המדבר- לסבול הרעב והצמא, ולקרוא בהם אל ה' לא דרך תלונה.

ומשפטים שיחיו בהם: לאהוב איש את רעהו, ולהתנהג בעצת הזקנים, והצנע לכת באהליהם בעניין הנשים והילדים, ושינהגו שלום עם הבאים במחנה למכור להם דבר, ותוכחות מוסר שלא יהיו כמחנות השוללים אשר יעשו כל תועבה ולא יתבוששו. [דברי הרמב"ן המה לנו לעיניים בהנהגת כל מקום ישוב יהודי ואף בלא לקבל תורה ובחינת "דרך ארץ קדמה לתורה"- ד"ק היטב והפנים]

על כל פנים התבונה שודאי קנו בחניה זו היא הקבלה שקבלו עליהם: שמוע תשמע בקול ה' אלקיך, ולקיים המצוות עשה שעתיד לצוותם, ולהשמר ולהזהר מהלאוין שיגזור עליהם, ומשאן ומתנן יהא בנחת עם הבריות וכך תהא רוחן נוחה הימנו.

ומעלה עליו הכתוב כאילו קיים את כל התורה כולה- מובטח להם כי כל המחלה ששם ה' במצרים לא תושם עליהם. וגם אם יגזר שתושם הרי היא כלא הושמה כי אני הרופאך והמלמדך תורה ומצוות למען תנצל מהם. (ט"ו כ"ו וברמב"ן)

ולמדו נוסף והוא הראשון במדבר שאותו בורא שהפך לפני שנה את מימי היאור שהיו מתוקים לדם הוא הוא שרפא למי מרה המרים לברי שתיה- וללמד לכל המתבונן שבכחו לעשות דבר והפוכו ועל כן יש לירא מפניו שלא תמר בו שלא ירע לך, ולאהוב אותו כי הוא ייטיב לך כאשר רפא את המים.

אבל עדיין "העבודה על ההר הזה" מצופה ומיוחלת, כי הרי הבזק קטן הוא שקלטו ואין בכך די לסבול עבורו את שנות הגלות והשעבוד, והכל שרים ומבקשים: הגלה נא ופרוש חביבי עלי את חופת ההר כגאית שנעמוד תחתיו. אשרי הבוטח והמחכה לכשיגיע!

11) גלוי אמונה חושי נוסף חזו בבואם אילימה וזכו לגלות שמיום שברא הקב"ה את עולמו ברא שם י"ב שנים עשרה מבויעי מים כנגד שבטי ישראל ויחנו כל שבט על מבויעו, ושבעים דקלים כנגד שבעים זקניהם שישבו בצילם הקל עליהם שהכין להם כן- מאז ימות עולם- בארץ ציה. וענו כולם: ברוך הגבר אשר יבטח בה'- ויזכה לגלות היאך ה' מבטחו קדם מפעליו מאז.

12) כי הנה ניסן חלף לו ומחצית אייר נוקפת ועוברת ומקור המזון הסועד לב ששים הריבוא ואשר עמם- הלא המה שיירי הבצק והחררה שהוציאו ממצרים. דבר מופלא שאכלו לשובע נפשם ששים ואחת סעודות מאותו הבצק שלא הספיק להחמיץ ונאפה על ראשיהם מחום המדבר.

ובחמשה עשר יום לחדש השני כלה מקור מחיה זה ומעולם לא טרח הכתוב לפרסם ולהודיע נס נסתר זה, ותחת אשר יוכח לעין כל כי ה' הוא המספק להם את כל צרכיהם במדבר ולחסות בסתר כנפיו וענניו המזבילים אותם- שוב וילונו והפעם על חוסר לחם לשובע נפשיותהם.

ואליבא דהרמב"ן- מתחילה היו סבורים שיבואו אל ערים מיושבות אשר סביבותיהם ועתה יש להם חדש, שעיר מושב לא מצאו וסברו שכולם ימותו במדבר הגדול שבאו בו, וילונו... במדבר כי תלנתם מפני המדבר, כי קהל גדול כזה בלי ספק ימותו במדבר הגדול הזה מחמת הרעב. (ט"ז ג' וברמב"ן)

13) לא ניתנה תורה- אלא לאוכלי המן!

נדרשתי ללא שאלו- כיון שהלינו היה צריך מיד שיצא הכעס עליהם ולא עשה הקב"ה להם כך.

היה להם כשכלתה העוגה יעמדו ויבקשו רחמים מלפני, והם עמדו ושפכו תרעומות כלפי מעלה. אמר הקב"ה הם עשו כמות שהן ואני אעשה כמות שאני.

הנני... אל גוי לא קרא בשמי- הנני ממטיר לכם -לחם מן השמים. (שמו"ד טז)

בחורים- היו טועמים טעם לחם, זקנים- טעם דבש, תינוקות- טעם שמן.

מן היה בו מכל טעמים והיה כל אחד מישראל טועם ממנו כל טעמים שהיה רוצה. כשהיה מתאוה לאכול דבר מסוים והיה אומר בפיו מי יתן לי פטמא- עוף מפותם -בפי לאכול, מיד היה נעשה לתוך פיו טעם פיטמא.

ומשפטים שיחיו בהם: לאהוב איש את רעהו, ולהתנהג בעצת הזקנים, והצנע לכת באהליהם בעניין הנשים והילדים, ושינהגו שלום עם הבאים במחנה למכור להם דבר, ותוכחות מוסר שלא יהיו כמחנות השוללים אשר יעשו כל תועבה ולא יתבוששו.

[דברי הרמב"ן המה לנו לעיניים בהנהגת כל מקום ישוב יהודי ואף בלא לקבל תורה ובחינת "דרך ארץ קדמה לתורה"- ד"ק היטב והפנים]

ר' אבא אומר לא היה צריך לדבר בפיו אלא אפילו חושב בלבו לומר מה שנפשו מתאוה היה הקב"ה עושה כרצונו והיה טועם שנתאוה.

אמונה חושית בהספקה יום יומית שאינה יכולה לשרוד ליום מחר שהרי תרום תולעים ותבאש אלא כהסבירו של רשב"י לתלמידיו רצה הקב"ה שיקבילו פניו דבר יום ביומו וכל בן ישראל שהיו לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר: שמא לא ירד המן למחר ונמצאו כולנו מתים ברעב, ונמצאו כולם מכוונים את לבן לאביהם שבשמים. ובאר המגיד השלוח מן השמים לבית יוסף שהמן שאכלו ישראל היה הכרחי לקבל את התורה בלי שום בחירה.

ובילקוט ראובני (פרשת בשלה) קצ"ה- הוא שר התורה והוא המטיר מן ישראל והם אמרו ונפשנו קצ"ה- להודיע שקצו ומאסו במן ובתורה.

16) הן הכה צור ויזובו מים ונחלים ישטפו (תהילים עח כ)

לימוד עיוני באמונה שאותו מטה שהיו ישראל אומרים עליו שאינו מוכן אלא לפורענות בו לקו פרעה ומצרים מכות במצרים ועל הים, מכה בצור אשר בחורב ושתו ממנו העם- וזכה יכירו שאין פועל המטה טבעי לו כי הטבעי יעשה לעולם על ענין אחד.

אלא פועלו במצות פועל ה' ורצונו הוא בכחו לחולל פלאות הפכיות, ומהתגלות השכינה עליו [במקום שעתידים לעבדו על ההר הזה] יהיה הנס קבוע ותהא הבאר קבועה עמהם בכל הארבעים שנה והיות הפלא קיים. (י"ז ז-ז ברמב"ן)

17) מלחמת עולם לעולם.

בעולם המזועזע מהגלוי העצום של יד ה'- שרוגז וחל ואוחזו רעד [ואף בארבעים שנה שלאחר מכן עדיין לא מתאושש מפחד זה כעדותה של רחב המארחת את שני המרגלים בגג ביתה] ויראו מלהלחם עם ישראל ובא זה וקפץ לאמבטי הרוחתת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה אע"פ שנכוחה קרר אותה בפני אחרים וזכה להקרא "ראשית גויים".

וכל זה מפני שלא היה ירא אלקים מלהרע לנו וזו דרכו כסל לו לתלות כל גלוי שכינה במקרה ובטבעו של עולם ולהכחיש ולומר: לא ה' פעל כל זה. וחשבון נפש מעמיק מגלה כי עונותינו הסבו וגרמו לביאתו של המקרר הבינלאומי.

משל לתינוק שהיה רכוב על כתפיו של אביו וראה מרחוק את חברו של אביו וישאלהו: ראית את אבא. אמר לו אביו אתה רוכב על כתפי ואתה שואל עלי, הריני משליכך ויבוא השונא וישלוט בך. כך אמר הקב"ה לישראל אני נשאתי אתכם על ענני כבוד ואתם אומרים היש ה' בקרבנו, לפיכך יבא השונא וישלוט בכם. (שמ"ד כו ג)

להיות שנתעצלו בתורה- רפו ידיהם - שנמשלה למים ולאש ולא נתעסקו במלחמתה של תורה, לזה הענישים בצמאון, ובאש- מלחמת עמלק. (אור החיים)

חיילי האויב נבחרו בקפיידא שהיו בני גנוסיא- והיינו שהיה זה יום הולדתם שהרי עמלק כשפן היה (ירושלמי, ר"ה פרק ג) ולפיכך הוצרכו משה ויהושע להעמיד כנגדם גבורים ויראי חטא שתהא זכותן מסייעתן, וכן שידועים לבטל כשפים.

ויתכן שפחד משה פן יתגבר עמלק בחרבו מפני היותו עם נוחל החרב מברכתו של זקן כי עמלק מזרע עשו וממנו באה אלינו המלחמה בראשית הגוים. ומפני שהיה עמלק גוי איתן וחזק מאד וישראל אינם מלומדי מלחמה ולא ראו אותה מעולם, והיו עם עייף ויגע על כן פחד והוצרך לצורה מיוחדת של מלחמה וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה. אלא שהוא עלה על ראש הגבעה לראות את ישראל הנלחמים וישים עינו עליהם לטובה, וגם הם יראו אותו פורש כנפיו השמימה ומרבה בתפילה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים ויבטחו בו ויוסיפו אומץ וגבורה. (רמב"ן י"ז ט')

כשם ששליח צבור מתפלל כך כל העם עונים אחריו.

וזה היה להם הכרח לקבל התורה כי המן בא משר התורה והוא לחם אבירים שמלאכי השרת ניוונים ושוב לא היה להם שום נטיה ותאוה חומרית רק תקוע היה בלבם אהבת התורה והמצוות. (שב שמענתא בהקדמתו- את ז')

ולדעת רש"י בששה עשר באייר שהיה יום א' בשבת החל לירד המן, והחת"ס בתשובתו ובדרשתו הביא מדרש שכעונש על תלונתם היו שלשה ימים בלא לחם, ובי"ח באייר- הוא יום ל"ג בעומר- החלו לאכול לחם מן השמים [והינו ובקר- וראיתם את כבוד- ל"ב בגימטריא].

ודע כי המן הוא מתולדת האור העליון שנתגשם ברצון בוראו יתברך ונמצא שאוכלי המן ומלאכי השרת נזונים מדבר אחד... ומפני זה היו מוצאים טעם במן מכל מה שירצו- כי הנפש במחשבתה תדבק בעליונים ותמצא מנוח חיים ותפק רצון מלפניו. (ט"ז ר-י-ברמב"ן)

התחלת זכוך חומרם הגס לזכות ולהיות בני עליון כולכם במעמד הנשגב של תעבדון את האלקים על ההר הזה.

14) ביום הששי- כ"א אייר- כשמדדו את לקיטתם באהליהם מצאו כפלים- שני העמר לאחד. (ט"ז כב)

ופונים הם למשה ונפשם בשאלתם: מה היום מיומים. והודיע להם משה כי אכן הוא שמע זאת מה' מיום הראשון שהבטיחו להוריד לחם מן השמים, אך משה נתכון שיהו תמהים כשימצאו משנה להודיע להם עתה כבודו של יום השבת (רשב"ם). ודייק זאת ממה שהשמיט הבורא בהודעתו את הצווי לאמור רמז כי עדין לא חייבו להודיע זאת לישראל. (אור החיים)

ומשה נתבע על נשיאתו באחריות הכלל ולפיכך כשיוצאים מן העם ביום השביעי ללקוט נתבע הוא מפי המקום עד אנה מאנתם לשמר מצותי ותורת. (טז כח) החטא בשמירה נעשה בין כולכם- כי אף על פי שלא יצאת עמהם ללקוט- גרמת שיצאו שלא לימדת אותם הלכות שבת ועניינו.

רק אמרת ששת ימים- ולא שבעה- תלקטוהו וזכה מרו את פייך, ואמרת וביום השביעי שבת לא יהיה בו- והם לא האמינו לדברך, אבל לא לימדתם מצוותי שבכלל מלאכה תהיה לקיטת המן שחייב הלוקט משום תולש והבאתו מרשות לרשות. ותורת- עניין השבת וטעמו ומתן שכרו וענישו אשר כל יודעיה יזהרו לשבות בשבת בלי ספק.

עומד משה ונתבע לגלות לעם ולגלות עיניהם בגודל המתנה הטובה שגנוזה לו ית' בבית גנזיו והועידה בך לישראל, ולא לתתה לגויי הארצות, והוא ששישגו מהותו של "יום שכולו שבת" (ספורנו ס).

15) וימטר עליהם מן לאכל- ודגן שמים נתן למו. (תהילים עח כד)

ויחננו ברפידים- אין רפידים אלא רפיון ידים מן התורה (בכורות ה:) ובמדה כנגד מדה כיון שרפו ידיהם מן התורה המשולה למים מנע בוראם ויוצרם מהם מים.

וראה זה חדש! וירב העם- עם משה.

עד עתה היו התלונות במקומות שנאמרו בלשון "וילוננו"- תרעומת שהיו מתרעמים על ענינים לומר מה נעשה, מה נאכל ומה נשתה. אבל כאן עושים המה מריבה עם משה מריבה אישית כי עליו ליתן להם מים ודמם בראשו אם לא יעשה כן. ומשה חש ומרגיש כי מריבתם עמו היא נסיונם את ה' שהרי יש בידם להחריש מעל משה ולהתפלל אל ה' והוא יענם. וכשכלו המים שבכליהם ויצא העם למים חזרו וילוננו על משה- כענין התרעומות אשר המה עושים בכל מקום לבקש דבר.

ויקרא שם המקום- מסה- על נסתם את ה' לאמר: היש ה' בקרבנו אם אין. תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם- ואתם אומרים היש ה' בקרבנו. בכל זאת חטאו עוד- ולא האמינו בנפלאותיו (תהילים עח לב).

השבוע פרשת במדבר | זכות ההפצה נתרם ע"י השותפים היקרים:

לעילוי נשמת
מרת הנרל אילה ב"ר ישראל ע"ה

לעילוי נשמת
הר"ר אליעזר ב"ר אליהו ז"ל

לעילוי נשמת
הר"ר בועז בן עמנואל ז"ל